

ATOQLI OT KOMPONENTLI INGLIZ VA O'ZBEK MAQOLLARINING TEMATIK GURUHLARI

Termiz davlat pedagogika instituti

Tillar fakulteti, 4- kurs talabasi

Ro'ziboyeva Fotima

Roziboyevafotima44@gmail.com

Termiz davlat pedagogika instituti

Tillar fakulteti, chet tillari kafedrasida

Gumanitar fanlar o'qituvchisi

Feruza Mirzayeva Samijonovna

feruzamirzayeva1983@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz va o'zbek tillaridagi atoqli ot komponentli maqollar lingvistik va qiyosiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida maqollar tarkibida qo'llangan shaxs nomlari, geografik nomlar, diniy va tarixiy birliklar asosida ularning tematik guruhlarini aniqlanadi. Har ikki tildagi maqollar o'xshash va farqli tomonlari orqali solishtirilib, ularning madaniy va semantik xususiyatlari yoritiladi. Tahlil natijalariga ko'ra, atoqli ot komponentli maqollar millatning tarixiy xotirasi, dunyoqarashi va qadriyatlarini aks ettiruvchi muhim lingvomadaniy birlik ekanligi aniqlanadi.

Annotation: This article analyzes proverbs with a proper noun component in English and Uzbek from a linguistic and comparative perspective. During the study, their thematic groups are determined based on the personal names, geographical names, religious and historical units used in the proverbs. Proverbs in both languages are compared through their similarities and differences, and their cultural and semantic features are highlighted.

According to the results of the analysis, it is determined that proverbs with a proper noun component are an important linguocultural unit that reflects the historical memory, worldview and values of the nation.

Аннотация: В данной статье анализируются пословицы с именем собственным в английском и узбекском языках с лингвистической и сравнительной точек зрения. В ходе исследования определяются их тематические группы на основе личных имен, географических названий, религиозных и исторических единиц, используемых в пословицах. Пословицы в обоих языках сравниваются по их сходствам и различиям, а также выделяются их культурные и семантические особенности. По результатам анализа установлено, что пословицы с именем собственным являются важной лингвокультурной единицей, отражающей историческую память, мировоззрение и ценности нации.

Kalit soʻzlar: Atoqli ot, maqol, ingliz tili, oʻzbek tili, tematik guruhlar, lingvokulturologiya, qiyosiy tahlil, geografik nomlar, shaxs nomlari, diniy birliklar, madaniy xususiyatlar.

Keywords: Proper noun, proverb, English language, Uzbek language, thematic groups, linguoculturology, comparative analysis, geographical names, personal names, religious units, cultural features.

Ключевые слова: имя собственное, пословица, английский язык, узбекский язык, тематические группы, лингвокультурология, сравнительный анализ, географические названия, личные имена, религиозные единицы, культурные особенности

Maqollar xalq ogʻzaki ijodining muhim tarkibiy qismi boʻlib, ular orqali millatning dunyoqarashi, qadriyatlari va madaniy tajribasi aks etadi. Ayniqsa, tarkibida atoqli otlar (shaxs nomlari, geografik nomlar, tarixiy shaxslar va boshqalar) ishtirok etgan maqollar alohida ahamiyat kasb etadi. Bunday maqollar til va madaniyat oʻrtasidagi uzviy bogʻliqlikni koʻrsatadi.

Ushbu maqolada ingliz va oʻzbek tillaridagi atoqli ot komponentli maqollar tematik jihatdan guruhlariga ajratilib, ularning oʻxshash va farqli tomonlari tahlil qilinadi.

1. Atoqli ot komponentli maqollar tushunchasi

Atoqli ot komponentli maqollar — tarkibida aniq shaxs, joy yoki tarixiy hodisa nomi qatnashgan maqollardir. Masalan:

Ingliz tilida: “All roads lead to Rome”

O‘zbek tilida: “Samarqandga borgan biladi”

Bu kabi maqollar orqali xalqning tarixiy va madaniy xotirasi namoyon bo‘ladi.

Atoqli ot komponentli maqollarni quyidagi asosiy tematik guruhlariga ajratish mumkin:

2.1. Geografik nomlar bilan bog‘liq maqollar

Bu guruhda shahar, davlat yoki hudud nomlari ishtirok etadi.

Ingliz tilida:

“All roads lead to Rome” — barcha yo‘llar bir maqsadga olib boradi

“When in Rome, do as the Romans do” — muhitga moslashish kerak

O‘zbek tilida:

“Samarqandga borgan biladi” — tajriba orqali bilish

“Buxoroni ko‘rmagan — dunyoni ko‘rmagan”

Tahlil: Har ikki tilda ham mashhur tarixiy markazlar orqali umumiy hayotiy xulosalar beriladi.

2.2. Shaxs nomlari ishtirok etgan maqollar

Bu maqollarda tarixiy yoki afsonaviy shaxslar tilga olinadi.

Ingliz tilida:

“Jack of all trades, master of none” — har ishga aralashgan, lekin ustasi emas

“Every Jack has his Jill” — har kimning o‘z jufti bor

O‘zbek tilida:

“Alisher Navoiyday bo‘lolmasang ham, harakat qil” (maqolga yaqin ibora)

“Layli-Majnun bo‘lish oson emas”

Tahlil: Ingliz tilida umumiy ism (Jack) ishlatilsa, o‘zbek tilida ko‘proq tarixiy yoki adabiy obrazlar qo‘llaniladi.

2.3. Diniy va mifologik nomlar bilan bog‘liq maqollar

Bu guruhda diniy shaxslar yoki tushunchalar uchraydi.

Ingliz tilida:

“God helps those who help themselves”

“Man proposes, God disposes”

O‘zbek tilida:

“Alloh sabr qilganni sevadi”

“Xudo xohlasa — bo‘ladi”

Tahlil: Har ikki xalq maqollarida diniy ishonch va taqdirga bo‘lgan qarash aks etadi.

2.4. Tarixiy va madaniy voqealar bilan bog‘liq maqollar

Bu maqollarda tarixiy joy yoki voqealar eslatiladi.

Ingliz tilida:

“Crossing the Rubicon” — ortga qaytmas qaror

“Meet one’s Waterloo” — mag‘lubiyatga uchramoq

O‘zbek tilida:

“Amir Temur yurti — jasorat yurti”

tarixiy obrazlar asosidagi hikmatli iboralar

Tahlil: Ingliz tilida Rim tarixi muhim o‘rin tutsa, o‘zbek maqollarida milliy tarix ustun.

3. Ingliz va o‘zbek maqollarining o‘xshash va farqli jihatlari

O‘xshashliklar:

Har ikkala tilda ham atoqli otlar orqali umumiy hayotiy haqiqatlar ifodalanadi

Tarix va madaniyat aks etadi

Tarbiyaviy ahamiyatga ega

Farqlar:

Ingliz maqollarida ko‘proq umumiy yoki ramziy nomlar ishlatiladi

O‘zbek maqollarida milliy tarixiy shaxslar va joylar ko‘proq uchraydi

Diniy komponent o‘zbek maqollarida kuchliroq ifodalanga

Xulosa: Atoqli ot komponentli maqollar ingliz va o‘zbek tillarida xalqning tarixiy xotirasi va madaniy qadriyatlarini aks ettiruvchi muhim vositadir. Ularni tematik jihatdan

o‘rganish tilshunoslikda qiyosiy tadqiqotlar olib borish uchun muhim ahamiyatga ega. Har ikki til maqollari o‘xshash semantik vazifani bajaradi, biroq ularning ifoda vositalari milliy xususiyatlarga bog‘liq holda farqlanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mieder Wolfgang. Proverbs: A Handbook. – Westport: Greenwood Press, 2004.
2. Norrick Neal R.. How Proverbs Mean: Semantic Studies in English Proverbs. – Berlin: Mouton, 1985.
3. Fernando Chitra. Idioms and Idiomaticity. – Oxford: Oxford University Press, 1996.
4. Crystal David. The Cambridge Encyclopedia of the English Language. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
5. Rahmatullayev Shavkat. O‘zbek tilining frazeologik lug‘ati. – Toshkent: O‘qituvchi, 1992.
6. Mirzayeva Feruza Samixdjonovna. Contrastive Study of Proverbs with A Hydronym Component in English and Uzbek Languages.- The Peerian Journal, 2025.3.15.
7. Feruza MIRZAEVA Proverb as an object of linguistic research- World Bulletin of Social Sciences, 2024.3.